JAN BUIS

DE IJZEREN VOORVECHTER

Het openbare leven van Jan Buis.
Geboren 15 oktober 1883.
Overleden 15 december 1969.

H. van der Lee

Wie op 17-jarige leeftijd al voorzitter wordt van een belangenvereniging moet wel over veel dadendrang beschikken. Geboren in 1883 en opgegroeid in een tijd waarin onderwijs voor arbeiderskinderen een luxe was ligt het niet voor de hand dat het hier ging om een studentenclub.
Reeds op 12-jarige leeftijd moest er geld verdiend worden en een langdurige werkdag was ook voor Jan Buis heel gewoon. Na de Lagere School betekende werken in Vlaardingen dat je in de visserij terecht kwam. Buis zocht het op de wal en werd kuipersleerling.
Uit de geboorte-aangifte door zijn vader is die verbondenheid met de visserij af te lezen. Andries Buis, 26 jaar en kuiper van beroep, liet zich op 16 oktober 1883 daarbij vergezellen door de getuigen H.J. Mechel, touwslager en Frank Wijnhorst, kuiper.

De aard van de visserij bracht met zich mee, dat het hoogseizoen zich concentreerde op de zomer. Vooral in de winter was er weinig werk. De sociale omstandigheden waren bedroevend. Uitkering bij ziekte en werkloosheid kende men niet. Voorzieningen voor de oude dag bestonden evenmin. Om in moeilijke tijden in leven te kunnen blijven waren de arbeiders dan ook aangewezen op de diakonie en het armbestuur.
Jan Buis kwam al op jeugdige leeftijd tot het inzicht dat er aan de levensomstandigheden nog heel wat te verbeteren viel. Vandaar in 1900, zijn voorzitterschap van de kuipersvereniging:

"WIJ STREVEN NAAR VERBETERING"

Een naam die wat zacht overkomt, maar toch duidelijk aangeeft dat er in de maatschappij nog heel wat ten goede veranderd moet worden. Deze drang zal het hele leven van Jan Buis beheersen.
In 1958, bij het neerleggen van zijn laatste functie, zei hij, terugziende op zijn zeer veelzijdige activiteiten: "Mijn leven was dienen."
Het volgende gedicht van Jaap van IJperen vormt een prachtige weergave van de ontwikkeling van Vlaardingen tijdens het leven van Jan Buis

V L A A R D I N G E N

Traag stuwt de stroom tussen de lage landen,
Zijn donkere water naar het diep der zee.
De haven staat, rechthoekig, op de ree,
En snijdt de oude stad van Zuid tot Noorden.

Hier voerde eertijds rijke lading mee
De handelsvloot, uit verre, vreemde oorden;
En vissersboten droegen in hun boorden
Een rijke buit, ontworsteld aan de zee.

De ranke schoenerschepen zijn verdwenen,
Zij maakten plaats voor de fabrieksschoorstenen
En waar 't voorheen naar vis en haring "stonk"

En aan de haven 't zeemanslied weerklonk
Daar paart zich nu aan 't loeien der sirenen
De donkere zang van 't industrie-geronk.

VLAARDINGEN ROND DE EEUWWISSELING

Aan de hand van gegevens uit de "Korte geschiedenis van Vlaardingen" door C. Postma (1958), neem ik u mee naar het Vlaardingen van rond de eeuwwisseling.

In de visserijwereld is Joost Pot een belangrijke figuur geweest. Hij was oorspronkelijk scheepsbouwer, komend van Slikkerveer, maar werkte zich op tot de belangrijkste reder van Vlaardingen. Hij begon in 1873 met één zelfgebouwde logger en bereikte in 1903 een hoogtepunt met 33 loggers. Deze houten zeilvaartuigen vormden één derde van de gehele Vlaardingse vissersvloot.

Geëxperimenteerd werd er ook. Dat deed de firma "Hoogerwerf en Co.", die in 1878 de eerste ijzeren stoomlogger liet bouwen. Vier jaar later volgde een tweede exemplaar.
Andere reders namen een afwachtende houding aan. Dat leek juist gezien, want na enkele jaren werden de stoommachines uit de schepen gehaald. Bij deze eerste pogingen een "doelmatige mechanische voortstuwingsmethode" in te voeren bleken de gebruikte motoren te zwak om het schip in volle zee vooruit te krijgen.
De "Dogger-Maatschappij" zat ook niet stil en liet in 1891 op de werf " 's Lands Welvaren" in de Havenstraat de eerste stalen sloep op stapel zetten. De achtergrond hiervan was dat het schip moest kunnen dienen voor de wintervaart, ook al omdat de haringvangst die in de zomer plaats vond, niet meer zo floreerde. In die gedachtengang ging diezelfde maatschappij voort en bracht in 1897 een stoomschip in de vaart. Vanwege het succes volgde er twee jaar later nog één. Gestimuleerd door het goede resultaat van zijn collega-concurrent kwam de VMV, de Visserijmaatschappij Vlaardingen, in 1899 eveneens met een dergelijke logger, stoomfiets genoemd. Een wonderlijke naam voor een schip.

In de visserij werd nog een bijzondere naam gebruikt. "Jagers" waren snelvarende schepen, die meestal voor gezamenlijke rekening van een aantal reders zo snel mogelijk van de visgronden terugkeerden om de eerste Hollandse Nieuwe in Vlaardingen aan wal te brengen. Uitsluitend in Vlaardingen, want in die tijd bestonden de havens van IJmuiden en Scheveningen nog niet. Pas in respectievelijk 1896 en 1904 kregen zij goede havens.
Vlaardingen had toen slechts één haven en van een goede ligplaats voor zoveel schepen was dan ook geen sprake. Kleine schade aan de schepen was er regelmatig en zeker als er veel wind stond. Er moest eerst een grote schade komen om de overheid tot daden te brengen. In januari 1877 was het zover; er woedde toen een zeer zware storm, waarop het gemeentebestuur besloot een tweede haven te realiseren. Het moest een handelshaven worden met omliggende gronden, die voor industriële doeleinden geschikt moesten zijn.

Het zou tot 1896 duren eer men aan de nieuwe haven begon te graven. Tot 1904 werden steeds gedeelten in gebruik genomen. Het jaar 1898 met de kroning van Koningin Wilhelmina bood een goede gelegenheid de haven een naam te geven. Het werd Koningin Wilhelminahaven. Ter herinnering aan de troonbestijging werd een fraai uitgevoerde vier-armige lantaarn onthuld, die na enkele omzwervingen in Vlaardingen en Vlaardinger Ambacht een blijvende plaats heeft gekregen in de nabijheid van de Haven(s), op het Stationsplein.

DE INDUSTRIE OP KOMST

Behalve aan de visvangst werd aandacht geschonken aan de ontwikkeling van de industrie. In dit verband was de aanleg van een spoorlijn van groot belang. Deze zou buitendijks komen en tevens dienst doen als een bescheiden waterkering. Hoewel in 1886 al begonnen werd aan een spoorbrug over de Oude Haven werd pas in 1891 het baanvak Schiedam-Maassluis in gebruik gesteld. Twee jaar later werd de lijn doorgetrokken naar Hoek van Holland. Nog net voor de eeuwwisseling, in 1899, werd de spoorlijn uitgebreid naar Rotterdam.
Langs de Westhavenkade voorbij de sluizen, was in 1874 een stoommeelfabriek en rijstpellerij "De Maas" gesticht. Na vijftig jaren vestigde zich in hetzelfde fabrieksgebouw "De Hollandsche Pelmolen N.V.", waar granen, zaden en peulvruchten werden gepeld.
Aan de Oosthavenkade werd in 1877 een margarinefabriek opgezet met de wat eigenaardige naam "Hollandsche boterfabriek Vacca".

In 1881 ging deze firma failliet. Wagenaar Hummelinck nam de panden over en begon er een fabriek van gecondenseerde melk. Omdat Vlaardingen in zijn directe omgeving beschikte over een rijk boerenland en een goede haven en bovendien gunstig gelegen was voor export naar Engeland, maakte deze firma, al snel als "Hollandia" betiteld, een goede tijd mee.

In 1899 streek er een flessenfabriek, de "N.V. Vereenigde Glasfabriek" neer aan de Koningin Wilhelminahaven. Hij is er gebleven tot in de jaren zestig, op het laatst als opslagplaats voor kratten, toen aangeduid als de hut.

Al deze veranderingen en uitbreidingen deden ook het stadsbeeld ingrijpend wijzigen. Rederijpakhuizen schoten uit de grond, maar aan weerszijden van de Oude Haven kwam ook de woningbouw op gang.
Het aantal inwoners steeg snel van 10.000 in 1883 tot 14.000 in 1894. In 1900 werden er meer dan 16.600 inwoners geteld.

VLAARDINGEN, EEN STINKSTAD

Door het ontbreken van een goede drinkwatervoorziening en door een zeer onvolledig rioolstelsel was de gezondheidstoestand van de bevolking zeer slecht. Als gevolg van de vele stinkende sloten was de bewoning weinig fris te noemen en bijna onmogelijk. Aan die stank werkten de bewoners stevig mee want het meeste afval, inclusief de resultaten van de stoelgang, verdween in diezelfde sloten en in de haven. Een poging tot het invoeren van een tonnenstelsel had geen succes. Met uitzondering van het dempen van enkele open riolen zou het nog lange tijd duren voordat het gemeentebestuur afdoende maatregelen nam ter bevordering van de leefbaarheid en de volksgezondheid.

Niettemin was de plaatselijke overheid er rond de eeuwwisseling van overtuigd dat de welvaart van Vlaardingen in de naaste toekomst zou kunnen steunen op twee pijlers: de visserij en de industrie.
De vissersvloot bestond toen uit 108 schepen. De plaatselijke nijverheid omvatte 38 bedrijven met in totaal 51 stoommachines.

JAN BUIS OOK ELDERS ACTIEF

Behalve voorzitter van de kuipersvereniging "Wij streven naar verbetering" werd Buis al snel lid van de in 1897 opgerichte sociaal-liberale kiesvereniging "Volksbelang". In beide hoedanigheden werkte hij mee aan de oprichting van Coöperatie "De Voorlooper", die in 1905 in de 2e van Leyden Gaelstraat begon met de exploitatie van een brood- en kaakbakkerij. Het doel van de coöperatie was het stichten van een Volksgebouw. Aan het tot stand komen van dat gebouw en aan het functioneren ervan zou Buis in een later stadium een werkzaam en toonaangevend aandeel leveren.

In 1904 werd met medewerking van de Schiedamse afdeling ook in Vlaardingen een afdeling van de S.D.A.P. opgericht. Uit het feit dat de S.D.A.P. landelijk reeds vanaf 1894 bestond blijkt dat het behoudende karakter van Vlaardingen de komst van de S.D.A.P. heeft vertraagd. De heersende toestanden op sociaal-maatschappelijk en politiek terrein hebben hierbij zeker een rol gespeeld.
Hoe het ook zij, de Vlaardingse afdeling was er en dat was het sein voor de linkervleugel van "Volksbelang" om over te stappen naar de S.D.A.P. Behalve Jan Buis. Pas in 1906 werd hij lid van die partij, maar dan ook voor altijd en met hart en ziel. In de loop der jaren zou hij achtereenvolgens de functies van penningmeester, secretaris en voorzitter vervullen.
De beginperiode van de S.D.A.P. was niet bepaald rooskleurig. De arbeiders waren maar moeizaam bereid lid te worden. Niettemin bleef de afdeling haar idealen voor een betere maatschappij met enthousiasme uitdragen. Maar invloed om iets aan de Vlaardingse toestanden te verbeteren was alleen mogelijk als de sociaaldemocraten kans zouden zien tot de gemeenteraad door te dringen. Voordat we deze episode behandelen richten we ons eerst op een wijziging van de persoonlijke omstandigheden van Buis. Deze zal niet alleen van verstrekkende betekenis zijn voor het functioneren van zijn persoon, maar in hoge mate ook voor zijn levensgezellin Cor Weerheim. En misschien niet in het minst voor de Vlaardingse Arbeidersbeweging.

JAN PANAMA IN WORDING

Onvrede met haar werkomstandigheden, met name het gemak waarmee je van de ene op de andere dag op straat werd gezet, was één van de redenen waarom Cor Weerheim al heel jong haar eigen hoedenzaak begon.
De tweede reden was dat haar familie in 1910 naar Amerika vertrok en zij vanwege haar vriendschap met Jan Buis voor Vlaardingen koos. En daarmee ook voor de noodzaak in haar eigen onderhoud te moeten voorzien.
Op 21 maart 1910 begon zij met geringe middelen een bescheiden zaakje in de benedenwoning Prins Hendrikstraat 94. Er was een voorkamer, die als verkoopruimte werd ingericht. De achterkamer deed dienst als woning en werkkamer en in de bedstee was plaats voor hoeden en materialen. De oorspronkelijke huishuur was f 2,25 per week, maar de huisbaas nam vanwege de nieuwe bestemming zijn kans waar en verhoogde de huur naar f 2,50.
Dankzij haar goede naam als hoedenmodiste floreerde de zaak zodanig dat er na twee jaar overgestapt kon worden naar een grotere ruimte in het centrum van de stad. De keus viel op Hoogstraat 144. In hetzelfde jaar, 1912, trouwden Cor Weerheim en Jan Buis en gingen boven de nieuwe winkel wonen.
Het mag zeer vooruitstrevend genoemd worden, dat Cor Weerheim haar eigen naam behield. Zolang de hoedenzaak heeft bestaan, bleef de naam Weerheim gehandhaafd. Al snel werd besloten het pand ernaast te huren. Op nummer 146 werd een afdeling kinderhoedjes en een uitgebreide sortering dameshoeden in het goedkopere genre ondergebracht. Dit laatste was nodig om het hoofd te bieden aan de concurrentie in dameshoeden op de weekmarkt.

De gang van zaken was van dien aard dat Buis, op verzoek van zijn vrouw, in 1917 zijn kuipersslooof voorgoed kon afleggen. Vanaf die tijd kreeg hij meer ruimte zich aan de financiële administratie en organisatie van winkel en atelier te wijden. Het beëindigen van zijn intensieve dagtaak als droge kuipersknecht gaf hem nog meer gelegenheid zich in te zetten voor de bewustwording van de arbeidersklasse. Meer dan twintig jaren ervaring in het harde arbeidsproces waren een goede leidraad hoe het anders moest.

Jan Buis als droge kuiper

Zijn nauwe verbondenheid met de hoedenzaak van zijn vrouw zou hem later, in 1922, in het boek "Zes dwaze dagen" door Arie Pleijsier, die zich Mr. Punch noemde, de schuilnaam Jan Panama opleveren.

1917: HET PROLETARIAAT VAN VLAARDINGEN VIERT EEN WAARDIG FEEST

Het zou tot 1917 duren voordat de S.D.A.P. in de raad kwam. De verkiezingen voor de gemeenteraad liepen toen nog via het districtenstelsel. De stad was verdeeld in een aantal wijken, die enkele raadsleden, meestal drie per district, mochten kiezen. Dit stelsel hield in dat er veelvuldig tussentijdse verkiezingen plaats vonden. Want bij het vertrek van een raadslid moest de ontstane vacature vanuit het oorspronkelijke district via een verkiezing opnieuw vervuld worden.
Door het ontstaan van enkele vacatures werd een tussentijdse verkiezing uitgeschreven in een tweetal districten op 5 juni. De S.D.A.P. startte met frisse animo een forse verkiezingsactie. En wel op zulk een overdonderende manier dat de tegenpartijen er verbluft van waren. De vele verkiezingsbijeenkomsten trokken enorm veel publiek. Aan de vooravond van de stemming spraken in een tot berstens toe gevulde zaal

"Excelsior" aan de Oosthavenkade Heykoop uit Rotterdam en de eigen candidaten Jan Buis en Jan Hoogerwerf.
Wethouder Roos van het liberale "Volksbelang" constateerde in "Vrijheid en Recht" met enige spijt "Rood is troef" vanwege het grote aantal rode stemmen op Buis en Hoogerwerf. Dit aantal was echter niet voldoende voor een directe verkiezing, wel voor een herstemming.

Op 12 juli, aan de vooravond van de herstemming, was er opnieuw een verkiezingsbijeenkomst in een stampvol "Excelsior", waar het eerste vrouwelijke Tweede Kamerlid, Suze Groeneweg, sprak. Inhakend op de uitspraak van Roos "Rood is troef" werden de andere sprekers Jan Hoogerwerf en Jan Buis aangekondigd als respectievelijk de koning in het kegelspel en de troefboer.

De stemming op de volgende dag bracht de overwinning voor Jan Hoogerwerf. Nog diezelfde avond liep "Excelsior" vol en het "proletariaat van Vlaardingen" vierde er een waardig feest. De afdeling schreef er dertig nieuwe leden in.
Omdat Jan Hoogerwerf in beide districten was gekozen moest hij voor één district bedanken. En het verhaal wordt eentonig, maar er moest opnieuw een verkiezing plaats vinden. Er bleef n.l. een open plaats en hiervoor werd uiteraard Jan Buis ingezet.

Met Jan Buis zag men in Vlaardingen pas echt het rode gevaar naderen. Vandaar dat alle andere partijen stelling namen tegen de S.D.A.P. Secretaris Arie Pleijsier noemde dit in zijn jaarverslag het mooiste compliment dat men aan de S.D.A.P. kon maken: Het was een verblijdend verschijnsel dat de gehele burgerlijke macht voor het eerst verenigd tegen de sociaal-democraten optrok. Het resultaat van de stemming was minder mooi want Jan Buis kwam veertig stemmen tekort om gekozen te worden.

Niettemin blijft het jaarverslag een optimistische toon houden. In zijn besluit constateert de secretaris dat de eerste zetel in de raad het begin is van méér invloed van het proletariaat. "Hoopvol gaan we de toekomst tegemoet. Maar we dienen tevens te beseffen, welke grote eisen aan ons, sociaal-democraten, zullen worden gesteld. Tegengewerkt door de burgerlijke tegenstanders, die beter onderwijs hebben genoten en over meer vrije tijd beschikken.
Gecritiseerd door mensen uit onze eigen klasse, die uit benepen haatgevoel of verleugend door kerk, kroeg en kapitaal hun eigen vertegenwoordigers tussen de benen lopen, zal ons werk niet gemakkelijk zijn. Desondanks gaan we verder, schouder aan schouder als een muur van rotsvaste rooie rakkers en trekken we vooruit in het vaste geloof dat aan onze horizon een blijde toekomst ligt."

De inkt van dit verslag, dat eindigde op 30 september 1917, was nauwelijks droog toen er al weer verkiezingen in zicht kwamen. Een drietal leden trad om verschillende redenen uit de raad.
Vlaardingen was ingedeeld in zes districten. Op 22 november werd in district II de kandidaat van de S.D.A.P., Van Driel, verslagen door de katholiek Verspeek. In district I trad Jan Buis in het strijdperk tegenover de anti-revolutionair Van der Vlis. Jan Buis kreeg 415 stemmen, waarmee hij Van der Vlis versloeg, die 367 stemmen vergaarde.
Uit de kritiek waaraan vooral Buis in de eerste tijd in de pers blootstond is gemakkelijk af te leiden dat de tegenstanders met lede ogen de macht van de S.D.A.P. zagen groeien. Voor de S.D.A.P. was er echter alle reden tot feest, want op 13 juli van hetzelfde jaar was Jan Hoogerwerf al in de raad gekozen. De verkiezing van Buis was dubbel gelukkig want in mei 1918 werd Hoogerwerf langdurig ziek. Buis moest

toen alleen de belangen van zijn partij behartigen. Volgens het jaarverslag 1917-18 heeft hij dat op een voortreffelijke wijze gedaan.
Hetzelfde verslag laat nog meer optimistische geluiden horen, want het laat een verdubbeling van het ledental zien van 102 naar 205. Daardoor én met twee vertegenwoordigers in de raad werd de S.D.A.P. zo langzamerhand in Vlaardingen een gevreesde tegenstander. In enkele jaren was een klein geminacht partijtje uitgegroeid tot een krachtige organisatie van gelijkwillende arbeiders, gevreesd en benijd door liberaal en klerikaal.

De inleiding van dit verslag is zo karakteristiek voor het laatste oorlogsjaar dat een volledig citaat zeer op z'n plaats is.

"Opnieuw ligt een jaar achter ons, waarin de oorlog met toenemende kracht het arbeidersgezin naar de keel heeft gegrepen. Onvoldoende voedsel, woningellende, gebrek aan de allernoodzakelijkste kleding enerzijds, onverzadelijke winzucht, zwendel en woeker gepaard met walchelijke uitspattingen van overdaad aan de andere kant. Is het wonder dat menige arbeider in de grote steden noch hoofd noch hart koel en zuiver heeft kunnen houden, wanneer zijn oog dagelijks wordt aangegrijnsd door deze bittere tegenstelling. Het nuchtere verstand houdt op, waar gebrek en ellende beginnen. En waar in deze ongezonde atmosfeer de anarchie ontstaat, daar spreekt zij duidelijk van de innerlijke verrotting onzer kapitalistische samenleving. Voor ons socialisten de moeilijke, doch grootse taak klaar te staan om op de ruines van onze huidige maatschappij straks de fundamenten te leggen van òns bouwwerk der toekomst: een samenleving, gedragen door vrijheid, gelijkheid en broederschap."
Intussen waren er Tweede Kamerverkiezingen geweest en vanwege de klap die de liberalen daarbij hadden opgelopen raakte de liberale wethouder Roos z'n hoofd kwijt en bedankte als lid van de raad.
De S.D.A.P. zette Jan Hoorweg als kandidaat in, een overtuigd sociaal-democraat, maar wel eigenaar van een wasserij. De tegenstanders wilden dit uitbuiten door Wout Don van de christelijk-historische unie en Arend van Rijn van de anti-revolutionaire partij als "arbeiders" naar voren te schuiven.
Hoorweg kreeg bij de verkiezing op 8 augustus 1918 weliswaar veruit de meeste stemmen, maar niet de volstrekte meerderheid.
Volgens het systeem van het districten-stelsel was een herstemming noodzakelijk. De tegenstanders van de S.D.A.P., met uitzondering van de liberalen, die op het advies van Roos niet gingen stemmen - en ook werkelijk thuis bleven! - trokken één lijn en stelden Arend van Rijn kandidaat. Hoorweg kreeg niettemin 40% van de stemmen, maar het was deze keer nog niet voldoende. Van Rijn werd in de raad gekozen.

SOCIAAL-DEMOCRATISCHE INVLOED STIJGT

Het jaar 1919 werd voor de partij van grote betekenis. Bij de reglementaire raadsverkiezingen werd de fractie van de S.D.A.P. verdrievoudigd en kwam op een aantal van zes leden.
De rechtse coalitie van anti-revolutionairen en christelijk-historischen verloor haar meerderheid. Het had een goed moment voor de verkiezing van een sociaal-democratische wethouder geweest kunnen zijn, maar zover kwam het niet. Het was wel een punt van gesprek maar de voorkeur van de rechtsen ging uit naar de liberalen. Bij elke volgende vier-jaarlijkse verkiezing eiste de S.D.A.P. weliswaar steeds een wethouderszetel op, maar de rechtse coalitie bleef met de liberalen het college van B en W vormen.

DE VEELZIJDIGHEID VAN BUIS

Hoewel sterk politiek gericht vergat Buis ook zijn coöperatie niet en met name het realiseren van een Volksgebouw. Binnen de coöperatie praatte men er al vijftien jaar over, er was al een aardig fonds gevormd, maar van daden bleek nog niets. In 1918 nam hij een bestuursverkiezing bij de coöperatie te baat om enkele kandidaten te stellen, waarvan hij wist dat zij voorstander waren van een Volksgebouw. Met zijn overredingskracht werden deze prompt gekozen. In 1919 kwam de klap op de vuurpijl want toen werd Buis zelf kandidaat gesteld en met vlag en wimpel gekozen. Het was toen slechts een kwestie van tijd en dankzij zijn doorzettingsvermogen kon hij reeds in 1921 met veel verve de kleuren van de vlag van het Volksgebouw noemen en nog in hetzelfde jaar deze

vlag aan het gebouw aan de Schiedamseweg bevestigen.

Een tweede voorbeeld van zijn veelzijdigheid, en vindingrijkheid, is de voorbereiding voor een verkiezing. Arie Pleijsier wijdt er in zijn boek "De Kostelooze School" uit 1934 een hoofdstuk aan. De volgende samenvatting, voorzover nodig overgezet van het Vlaardings in leesbaar Nederlands, geeft een beeld van de arbeidsintensieve, in de huidige tijd ondenkbare methode om kiezers voor jouw partij te winnen.
Het werk dat Buis ging doen is in Vlaardingen uitsluitend door hem gedaan en waarschijnlijk is de methode elders nooit toegepast en dus uniek.
Jan Buis, in het boek Jan Hoek genoemd, wandelde een dag of veertien voor een districtverkiezing naar het stadhuis en kocht een splinternieuwe kiezerslijst.

Het opzoeken van een duizend namen en adressen, het sorteren naar straten en het verdelen over een vijftig lijstjes voor huisbezoekers was voor iemand zonder fantasie een bijna onmogelijke opgave.
Vanwege zijn diepgaande kennis van de Vlaardingers vormde de kiezerslijst voor hem een register van de burgerlijke stand met geboorten, huwelijken, sterfgevallen en alles wat er verder zo in het leven te koop is.
Als zijn lijstjes (laisies) klaar waren had hij meteen al een voorlopige schatting van het aantal "goeie kiezers", uiteraard stemmers op de S.D.A.P.
In een vissers- en kuipersstadje was de familie-traditie zeer hecht. Waren de ouders streng gereformeerd dan dwaalden de kinderen in het algemeen niet af. Buis kende iedere Vlaardingse familie, wist waar de zwakke plekken zaten en juist daar werden de beste huisbezoekers in de aanval gebracht.
Hij stelde zijn lijstjes met de meeste zorg samen en vermengde de "twaifelaars" met de adressen die weinig kansen boden voor de partij. Er werd een "campagnevergadering" van huisbezoekers georganiseerd. Aan de verdeling van de lijstjes met elk twaalf adressen en namen gingen twee redevoeringen vooraf. Jan Hoogerwerf (alias Visser) vertelde de huisbezoekers wat ze wel en niet moesten zeggen. Hoe 'n zwaar-gereformeerde, 'n katholiek of een lid van de "zijjepette-kerk" moest worden aangeklampt en geënterd.

Het feestnummer op zo'n vergadering was de technische speech van Buis. Alle verkiezingsacties waren door Buis geleid. Aan de vooravond van een nieuwe campagne was er een stemming als vlak voor het optreden van een variété-artiest. "Wat ik jullie te zeggen heb is niks nieuws. De oud-gedienden kunnen de hele preek wel dromen. Maar er zijn altijd een paar nieuwkomers bij die de kunst nog moeten afkijken.
Kijk eens, ik heb hier vijftig lijstjes, ieder met twaalf adressen. Als we in district drie zoveel stemmen krijgen dan kunnen de klerikalen alvast wel d'r faillissement aanvragen. Met drie honderd vijf en zeventig zijn we er ook al, dus je hoeft geen pijn in je buik te krijgen of steken in je lende als er op je lijstje een stuk of zes zijn die zo zwart zijn als anthraciet of zo fijn als gemalen kanariepietjespoep.
Bij de reacties van degenen die jullie bezoeken moet je na rijp beraad en met moed beleid en trouw een keuze maken uit "goed", "slecht", "gek" of "op zee". Als je "slecht" schrijft moet het een hopeloos geval zijn. Dan geef ik zonder verdere "viezevazen" 'n schrap door die vent zijn naam en dan bemoeien we ons niet meer met hem. Zwabbert ie tussen goed en slecht dan zet je hem als "gek" te boek. Als je morele bezwaren hebt dan mag je ook alleen een vraagteken zetten. Die personen krijgen een tweede beurt door een deskundige. "Op zee" komt natuurlijk ook voor. Zet dan het nummer van de logger erbij, dan houden we hem in de gaten of ie soms nog binnenvalt."
En zo raakte Buis met dit praatje zijn vijftig lijstjes vlot kwijt.

EEN DAG IS 'T VAN VREUGDE . . .

De één-mei-betogingen waren vanaf 1890 in de sociaal-democratische beweging tientallen jaren een pleidooi geweest voor de invoering van de acht-urige werkdag en van het algemeen kiesrecht.
Het strijdbare en massale karakter van deze demonstraties maakte veel indruk. De gelijktijdigheid in binnen- en buitenland gaf de burgerij het gevoel dat de gevestigde orde al begon te wankelen.
Toch vonden deze betogingen niet in elke stad plaats. Zoals Vlaardingen in het verleden voor vele voorzieningen was aangewezen op Rotterdam, gold dat zeker voor de sociaal-democraten, die een demonstratie op de eerste mei wilden meebeleven.

EEN DAG IS 'T VAN VREUGDE, EEN DAG IS 'T VAN STRIJD

P. H. VAN DER WAL OTTO W. DE NOBEL

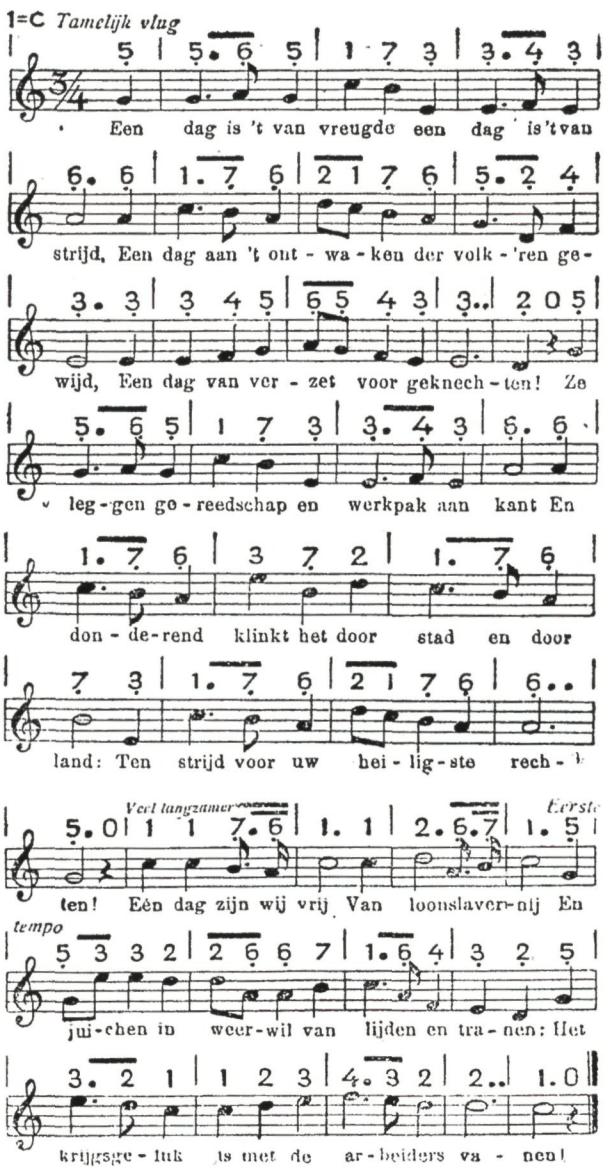

Maar op een dag, het was begin 1916, stelde Jan Buis, dat het er nu eindelijk maar eens van moest komen. "We zijn nu al een paar jaar naar Rotterdam geweest om "mee te sjouwe" in de meistoet. Maar één keer moet altijd de eerste wezen.
Ik stel voor om nu zelf eens voor de dag te komen in onze eigen stad."
Hij deed dit voorstel in een vergadering van het meicomité, gevormd door S.D.A.P. en Vlaardingse Bestuurders Bond, elk met drie bestuurders. Ieder jaar besloot men tot het houden van een vergadering en er werd lang gedelibereerd over de spreker, de opluistering en de verdeling van de kosten. Over een demonstratie werd nooit gesproken, want niemand durfde zo'n waagstuk aan in Vlaardingen.

Jan Hoogerwerf stemde direct met het voorstel in, zei wel dat men zich geen al te grote illusies hoefde te maken. "Als we drie-vierhonderd mensen op de been krijgen ben ik tevree. De fabrieksarbeiders en de glasblazers moeten dan wel goed opgepord worden, want de kuipers durven niet... Die zijn allemaal bang voor de reder. Ze bukken dag en nacht voor hem....."

De penningmeester van de Vlaardingse Bestuurders Bond was minder enthousiast. In Vlaardingen, vond hij, komen ze alleen op straat voor de kermis en de Oranjefeesten. Van Gent viel hem bij en zei dat er hoogstens zestig fabrieksarbeiders zijn die durven. "Dan heb je veertig glasblazers, maar daar lopen er dertig van bij de muziek. De zeelui vinden demonstreren aanstellerij. Ze staan aan de kant met dikke oranjestrikken en lachen je uit. De kuipers houden zich sjakies, behalve de christelijken, die komen alleen kijken om het zaakje te zien mislukken."

Toch besloot het mei-comité het er op te wagen, want Arie Pleijsier had een goed voorstel. "We huren De Harmonie, we laten kaarten drukken voor de vergadering én de demonstratie samen. We vragen Suze Groeneweg (eerste vrouw in de Tweede Kamer) als spreekster en of zij na afloop meegaat aan het hoofd van de stoet. Dan blijft er van de mensen op de vergadering niet één achter en hebben we een optocht van vierhonderd man, áls er niks bij komt op straat.

De aankondiging van een meivergadering, gevolgd door een demonstratie ontplofte als een brisant-

granaat. De bescheiden biljetten op de gemeentelijke aanplakborden lokten groepen nieuwsgierigen die het ontstellende geval met breedvoerige gebaren en zwaarmoedig hoofdschuddend behandelden.
In het anti-revolutionaire weekblaadje kreeg de burgemeester een minzame veeg uit de pan omdat hij het rustige en vreedzame Vlaardingen aan misdadige woelingen blootstelde.
In het liberale krantje verscheen een berijmd ingezonden stuk waarin alle vaderlanders opgewekt werden zich te tooien met de nationale kleuren.

Buis stelde gratis vierhonderd rode strikjes beschikbaar en op het atelier van Weerheim werd zelfs een praalwagen in elkaar gezet. De spontane, joviale heer des huizes plunderde de lintvoorraad van zijn vrouw of het vloeipapier was. Zij liet hem glimlachend gaan, trots op zijn onvermoeibare activiteit.
'n Jonge vrouw van de "Stem des Volks" werd opgetuigd als vredesengel.... Dat was goed gezien: voor engelen had iedere Vlaardinger een zwak plekje.

Het Julianafeest werd met verdubbelde energie gevierd. Zelfs uit de deftigste huizen werd gevlagd. Troepen opgedirkte schoolkinderen die "alle socialen in een haringtón" brulden, waren talrijker dan ooit. En inderdaad, er waren op één mei heel wat vlaggen blijven hangen. Er waren meer vlaggen op één mei dan anders op dertig april.
Maar "De Harmonie" was overvol. Tot in de serre toe méér dan vijfhonderd, lachte Buis, die toezicht had gehouden op de kaartverkoop.
Suze Groeneweg was populair in Vlaardingen en er waren dan ook tamelijk veel vrouwen. Suze sprak glashelder voor een aandachtig gehoor. Toen ze tot slot zei mee te gaan in de eerste rode meistoet kwam de ontlading en wisten de aanwezigen met hun ontroering geen raad.

De opstelling van de stoet in de tuin van "De Harmonie" ging vlot en zwijgend. Buis dirigeerde, druk en beweeglijk, geagiteerd maar trots.
De muziek ging voorop. Achter de besturen van partij en bestuurdersbond de praalwagen met alle beschikbare vrouwen. Tenslotte alle deelnemers met aan de staart "de knokploeg", een stuk of twaalf potige jongens, die als lijfwacht meetrokken ter versterking van de politie.

De glasblazers zetten een schetterende Internationale in en daarmee was het startsein gegeven voor de allereerste meistoet in Vlaardingen.
De belangstelling bestond uit oranjegestrikte kinderen, wuiven met de driekleur uit de dakraampjes en het roepen van "weg met de socialen" en "leve de koningin". Het bleef bij jouwen, zingen en schelden, het gooien van enkele stenen en het proberen de samenhang van de stoet te doorbreken.
Tijdens het slotwoord van Suze Groeneweg, staande op de praalwagen, zong de loyale burgerij Oranje Boven, afgewisseld met hiep, hiep, hoera's.

Maar Suze's stem kwam er overheen. Zij keurde het gedrag van de contra-demonstranten fel af. Terwijl de betoging besloten werd met het zingen van de "Internationale" werden deze met zachte drang door de politie verdreven.

Toen Buis, Hoogerwerf en Pleijsier Suze Groeneweg naar het station brachten liet Buis duidelijk blijken diep onder de indruk te zijn van de vijandelijkheden. Al wandelend stelde Hoogerwerf vast: "De christelijke mensen houden niet van opstootjes. Morgen keert de publieke opinie zich tegen dat gedoe. Onze mei-demonstratie is van nu af aan een feit in Vlaardingen."
En Hoogerwerf kreeg gelijk. Het conservatieve Vlaardingen vergoelijkte de demonstratie, sprak schande van het gedrag van de tegenpartij. Dit bleek een zo algemeen gevoelen dat de burgemeester zich in de volgende raadszitting genoodzaakt zag het gedrag van de herriemakers sterk af te keuren.

EEN VOLGENDE MIJLPAAL KOMT IN ZICHT

Een volgende mijlpaal waarbij Jan Buis een belangrijke rol speelde zou zich voordoen in 1935. In de daaraan voorafgaande jaren geven met name de raadswerkzaamheden in 1933 een goed beeld van de politieke verhoudingen.

DE WERKLOOSHEID SLAAT TOE, MAAR TOCH ....

In de eerste raadsvergadering van 1933 schetste de

burgemeester 1932 als het jaar van de grote werkloosheid. Tot 1929 was deze te verwaarlozen, maar eind 1932 telde Vlaardingen bijna 2500 werklozen. De malaise in de koopvaardij was daar ook schuldig aan.
De voornaamste taak van de overheid, stelde de burgemeester, is de bevolking door de depressie heen te helpen. De overheid moet met een warm hart, maar met een koel hoofd de waarachtige belangen behartigen van hen die deze steun nodig hebben.
Zoals gebruikelijk werd de nieuwjaarsrede beantwoord door de nestor van de raad, de heer Buters. Samengevat hield zijn antwoord in dat de tijden zeer onrustig waren, dat het gezag werd ondermijnd en dat Troon en Kerk met alle mogelijke middelen werden aangevallen en bespot. "En toch, mijnheer de voorzitter", besloot Buters, "is zonder godsdienst en gezag geen geordende maatschappij mogelijk."

Hoewel het niet de gewoonte was in te gaan op het antwoord namens de raad, kon Jan Buis zich hiermee niet verenigen. Met de wens van een krachtig beleid en een goede samenwerking was zijn fractie wel accoord, maar niet met de zinsnede "dat troon en kerk met alle mogelijke middelen worden aangevallen en bespot. "Als de heer Buters namens alle fracties wenst te spreken, moet hij voortaan eerst zijn tekst vooraf aan alle fracties laten lezen."

Bij deze eerste woordenwisseling zou het niet blijven. Bij de te behandelen onderwerpen kwam weinig terecht van de beloofde overheidszorg voor de minstbedeelden. De raad was voortdurend bezig met het wijzigen van politieverordeningen. De eerste die min of meer partijpolitiek gericht was kwam aan de orde in de raadsvergadering van 27 maart 1933.
Artikel 24.5 van de Algemene Politie Verordening 1909 zou moeten luiden: "Het is verboden met teer, krijt, kalk of enig andere kleur- of verfstof afbeeldingen, letters, cijfers of tekens aan te brengen.

a. op de openbare weg
b. op bomen, palen, muren, deuren, leuningen, hekken, schuttingen of andere voorwerpen aan of op de openbare weg of aan of boven openbaar water."

Een zeer gedetailleerde aanwijzing dus, maar om de pakkans van - toekomstige - overtreders nog groter te maken werd in artikel 24.6 vastgelegd: "Het is verboden tussen 10 uur 's avonds en 6 uur 's morgens op de openbare weg te vervoeren of bij zich te hebben enig aanplakbiljet, enig plakmiddel, enig plakgereedschap, teer, krijt, kalk of enige andere kleur- of verfstof."
Overtreding zou worden bestraft met een hechtenis van ten hoogste zes dagen of een geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden.

Van den Berg (SDAP) was tegen de opname van de voorgestelde artikelen omdat alleen zijn partij de methode van kalken gebruikte. De andere partijen konden hiervoor geen mensen vinden. Maar om die reden moesten zij ook de S.D.A.P. niet gaan belemmeren in haar verkiezingsacties. Van den Berg kon niet nalaten een vergelijking te maken met de methoden van de rechtse partijen: Nog kort geleden bestegen in een gereformeerde kerk in Rotterdam een militair (door Van den Berg krijgsman genoemd), een roomskatholieke priester en een predikant na elkaar de kansel tot het afsteken van een verkiezingsrede. Om aan te geven dat de kerkgebouwen hiervoor niet bedoeld zijn, haalt hij aan dat deze vrijgesteld zijn van het betalen van perso-

nele belasting (de huidige zakelijk-goedbelasting) "als zijnde uitsluitend in gebruik voor de eredienst."
Hij wees er op dat aan de moderne vakorganisaties gelegenheid werd gegeven gebruik te maken van de openbare straat. Op sommige punten in de stad werd met luidsprekers propaganda gemaakt. Daarbij was niets voorgevallen dat aanstoot had gegeven. "Laat men de partijen niet te veel knevelen" zo stelde hij tot slot.
Een beetje plagerig vroeg Van den Berg zich nog wel af hoe het moet gaan met de kinderen, "die, als er niet meer met krijt op de straten geschreven mag worden, toch wel willen blijven hinkeparken."
De raadsleden Moerman en Van Rijn deden hun zegje door te stellen dat het kalken een soort Sovjetreclame is, respectievelijk dit te betitelen als een communistisch propagandamiddel.

In de raadsvergadering van mei was er opnieuw een wijziging van de Algemene Politie Verordening aan de orde.
Het woord milieuvriendelijk was nog niet uitgevonden, maar de voorgestelde maatregelen konden wel onder zo'n hoofdstuk geplaatst worden.
Het was de verkopers van consumptie-ijs toegestaan de gehele dag onbeperkt te verkopen. Maar er werd veel hinder ondervonden van het voortdurende geklingel van de belletjes, die gebruikt werden om de aandacht van het publiek te trekken. Burgemeester en Wethouders stelden daarom voor het gebruik van die belletjes te verbieden tussen 8 uur 's avonds en 8 uur 's morgens. Het verbod zou bovendien gelden voor de gehele zondag en op de erkend christelijke feestdagen.
Veel last werd ook veroorzaakt door het heen en weer rijden, b.v. op de Hoflaan. Dit was niet bevorderlijk voor de openbare rust en orde.
Verschillende raadsleden vonden dat er een totaal verbod moest komen van ijsverkoop in het Hof, omdat de sfeer in het Hof zich daarvoor niet leende.
Van Houwelingen (SDAP), een fervent vakbondsman, gooide er nog een politiek argument in door te stellen dat er zo ontzettend veel ijskarren waren als gevolg van het feit dat jonge mensen, als zij werkloos werden, verstoken waren van enige steun en er dan maar met een ijskar op uitgingen.
Het voorstel van B en W werd aanvaard met de wijziging dat de belletjes tot 's avonds 10 uur mochten klinken in plaats van tot 8 uur.

De maatregelen om de bevolking door de depressie heen te helpen bleven nog steeds achterwege, maar de gebeurtenissen op straat hielden de geesten op het stadhuis voortdurend in de ban.

Het was in de raadsvergadering van 10 oktober dat men zich ging bemoeien met het colporteren op straat. Er waren n.l. een paar maal conflicten ontstaan bij het colporteren met gedrukte stukken op de Hoogstraat, de Westhavenplaats en de Schiedamseweg.
De commissie van strafverordening was weliswaar principiëel tegen een colportageverbod, maar toch was in de tegenwoordige tijdsomstandigheden een besluit tot zo'n verbod te rechtvaardigen.

Gerard van Houwelingen had zijn huiswerk goed gemaakt. Hij was tegen een colportageverbod want artikel 25 van de Algemene Politie Verordening gaf volgens hem al voldoende waarborgen dat er tegen conflicten opgetreden kon worden. In dat artikel stond n.l. dat het "verboden is op straat te schreeuwen, te tieren, rumoer te maken, op te dringen, bij een opstootje of vechtpartij te blijven stilstaan, storing te verwekken, te bedreigen, niet te gehoorzamen aan de bevelen van de Politie", enz., enz.
Zijn tweede bezwaar was dat volgens de Grondwet de drukpers vrij is en het niemand verboden kon worden te laten drukken en te verspreiden wat hij nodig vond.

Toen tenslotte het betreffende artikel werd verworpen met 11 tegen 9 stemmen, meldde Van der Velden dat Van Minnen en hij verkeerd hadden gestemd. Zij wilden graag over stemmen, maar dat mocht alleen met goedkeuring van de gehele raad. Dat gebeurde niet, zodat de S.D.A.P. - zij het bij vergissing - toch zijn zin kreeg en het colportageverbod achterwege bleef.
Opvallend is dat het optreden van de sociaal-democraten meerdere malen in verband werd gebracht met de toestanden in Rusland.
In de decembervergadering sprak Van Rijn opnieuw in die richting. Hij haalde een uitspraak aan van Jan Barendregt (SDAP) waarin deze stelde dat alleen door behoud en bevordering van de democratie de maatschappij zal verbeteren. Van Rijn vroeg of hij daarmee de Russische democratie bedoelde, waar men niet anders mag denken dan de regeerders. En als men anders denkt aan de honger wordt prijsgegeven.

ONBETWIST LIJSTAANVOERDER VAN DE S.D.A.P.

In 1935 werd Jan Buis voor het eerst de rechtstreeks door de leden gekozen lijstaanvoerder van de S.D.A.P. Eerder, in 1931, deed zich een bijzonder en tegelijk triest feit voor. De toenmalige lijstaanvoerder, Jan Hoogerwerf, overleed op 11 juni tijdens zijn verkiezingscampagne. Tot aan de verkiezingen op 24 juni werd er van de zijde van de S.D.A.P. voortdurend verzocht nummer 2 van de lijst, Jan Buis, te stemmen. Na vier jaren de fractie te hebben geleid werd hij in 1935 de onbetwiste lijstaanvoerder.

V.l.n.r.: Dries Hoogerwerf, Jan Don en in overhemd de chauffeur Spronkers

1935 was het jaar dat er een ommekeer kwam in de waardering voor het werk van S.D.A.P. in de raad. Het ging voor meerdere raadsleden nog niet van harte, maar toch kon men niet meer om de fractie heen.

In de eerste vergadering in 1935 kwam de jaarrede van de burgemeester aan de orde: het afgelopen jaar was opnieuw een jaar van grote zorgen; het aantal werklozen was met dertig procent toegenomen tot bijna 2700; grote visserijbedrijven waren ten onder gegaan en Duitse maatregelen met betrekking tot het betalingsverkeer legden een zware druk op de export. Het oudste raadslid, Buters, antwoordde. Van belang is de passage waarin hij pleitte voor een nieuwe weg langs het Vulcaanterrein, omdat de beide Van Leyden Gaelstraten niet berekend waren op het "moderne verkeer". In de loop der jaren zijn in die omtrek vele verbeteringen aangebracht, vooral in de nu achter ons liggende jaren. Het is bijzonder dat in 1994, bijna 60 jaar later, de rondweg tussen spoorlijn en Koningin Wilhelminahaven zijn beslag heeft gekregen.

Tot dan toe werden de meeste voorstellen van de sociaal-democraten verworpen of stemde de S.D.A.P.-fractie tegen als het ging om voorstellen van B en W die in haar ogen verslechteringen inhielden. Soms kregen de sociaal-democraten enkele medestanders uit de andere partijen.

Een tweetal voorbeelden uit de eerste vergadering. De zgn. vis-afslagzaal in het Handelsgebouw kostte de Redersvereniging oorspronkelijk een jaarhuur van f 5.000,-. Binnen korte tijd was er verlaging op verlaging. Ondanks ingebrachte bezwaren werd de huur voor de komende twee jaren vastgesteld op f 2.500.- met 11 tegen 8 stemmen, waarvan 5 S.D.A.P.-ers.
Het tweede voorbeeld betreft een subsidie-aanvraag van een paar honderd gulden. Van het Genootschap voor kinderherstel- en vacantiekolonies. De raad ging accoord met de door B en W voorgestelde afwijzing met uitzondering van de 5 S.D.A.P.-ers. Het was niet zo vreemd dat sommigen de conclusie trokken dat de belangen van de beter gesitueerden voorrang kregen boven die van de minstbedeelden.

Als het over cijfertjes ging was Jan Buis haantje de voorste. De melding van een gasprijsverhoging voor de kleinverbruikers in verband met een geraamd tekort van f 154.000,- was voor hem aanleiding de verslaglegging te bekritiseren. Over dit onderwerp was meerdere keren gesproken. In het beknopte raadsverslag werden de besluiten wel vermeld, maar de motivering daarvan kwam niet tot zijn recht. Hij pleitte voor een stenografisch verslag, dat dan een zuivere weergave gaf en van groot nut kon zijn voor de raadsleden die nog eens wilden nazien wat over een of ander onderwerp gesproken was. Hij raadde aan het verslag door een ambtenaar te laten maken. Er waren toch knappe ambtenaren genoeg die dat konden!!!

Hij vond dat de raad door de voorzitter als schooljongen werd behandeld. In één van de laatste vergaderingen had B en W een besluit van de raad naast zich neergelegd.
De voorzitter ging inhoudelijk aan de woorden van

Buis voorbij. Hij beperkte zich tot het bedanken voor de zachte wijze waarop hij zijn kritiek had uitgebracht.

In dezelfde vergadering kwam er een interessante discussie over wie de werklozensteun en de armenzorg moest betalen. Buis zei dat de gemeente Vlaardingen onbezorgd zou kunnen leven als de werklozensteun voor rekening van het Rijk zou komen. Het Rijk keerde echter steeds te weinig uit.
Wethouder Van Rijn zei dat hij dit ook altijd in de sociaal-democratische pers las. Men wil onbezorgd leven en de lasten op het Rijk afwentelen.
B en W waren van mening dat eerst de particuliere en kerkelijke liefdadigheid steun moesten verlenen. Als ook de gemeente daarin niet kon voorzien dan moesten de lasten voor rekening van het Rijk komen. Van sociaal-democratische zijde had men veel te veel verwachting van de landelijke overheid. Buis wilde zelfs de armenzorg door haar laten betalen. Als dat gebeurde zou het Rijk failliet gaan en waar moest dan het geld vandaan komen?

Ook aan Jan Barendregt liet Van Rijn blijken dat de sociaal-democratische beginselen geen enkele kracht hadden. Hij wees op de uitslag van de volksstemming in het Saargebied, maar vooral op Rusland waar het marxistische beginsel ten volle had gezegevierd. Daar kwam de scherpste corruptie naar voren. Er kon alleen een nieuwe mensheid komen wanneer de zuivere beginselen van het evangelie weer werden beleefd. Dan zou er weer verlichting van druk komen.

De volgende dag, op 16 januari, vroeg Buis zich af of wat hij eerder naar voren had gebracht wel zo'n afstraffing wettigde door de wethouder van Sociale Zaken, Van Rijn. Deze had beweerd dat de armenzorg in de eerste plaats een taak was voor de familie, dan voor de kerk en eerst daarna voor de gemeenschap. Hij stond stil bij het door hem genoemde project: het opruimen van krotwoningen in de Fransenstraat en in de Kuiperstraat. Tenslotte kwam hij op de rede van Van Rijn over de toekomst van de sociaal-democratie en op Don die iets gezegd had over de sfeer in de raadsvergaderingen. Buis betreurde dat dit allemaal gezegd was omdat daardoor de schijn werd gewekt alsof het mis ging als de sociaal-democraten erbij kwamen.

In honderden steden en dorpen hadden de sociaal-democraten hun vertegenwoordigers in de raad. In de colleges van B en W durfden zij verantwoordelijkheid te dragen. In de Provinciale Staten, als Gedeputeerde en in de beide Kamers hadden zij ontzettend veel werk verzet.
Ontegenzeggelijk maakte de S.D.A.P. een moeilijke tijd door, waarbij ook het opkomend fascisme een rol speelde. Maar zoals het christendom aan vervolging bloot stond en telkens weer herrees, zo zou het met de sociaal-democratie niet anders gaan. Telkens zou het aantal groeien van degenen, die hongeren en dorsten naar gerechtigheid.

In zijn antwoord gaf Van Rijn aan dat hij Buis geen afstraffing had gegeven, maar alleen beginsel tegenover beginsel had gesteld. Hij erkende graag dat sociaal-democraten in de raad en vooral Buis niet onbezonnen optraden ten opzichte van de gemeentefinanciën. Maar de sociaal-democraten verwachtten veel te veel van de overheid. De grief van Van Rijn was de tweeslachtigheid van de sociaal-de-

mocratie. Kapitalisme en marxisme was het thema waarop dit was gebaseerd.

Het was duidelijk dat de verhoudingen in de raad ten opzichte van de S.D.A.P. nog geen beeld van samenwerking uitstraalden. Toch zou het jaar 1935 na de verkiezingen hierin verandering brengen.

De coalitie van anti-revolutionairen, christelijk-historischen en liberalen verloor de meerderheid. Voor het eerst in de Vlaardingse geschiedenis had de S.D.A.P. zeven zetels in de raad. Burgemeester A. van Walsum installeerde de raadsleden van de S.D.A.P.: Roel Staal, Jan Buis, Bram Schilder, Cees Bos, Jan Barendregt, Gerard van Houwelingen en Teun de Bruijn.
Men kon niet meer om deze fractie heen om haar ook een wethouderszetel toe te kennen. Het was nog wel even wennen, en volledige overeenstemming, laat staan enthousiasme, was nog ver te zoeken.

DE EERSTE RODE WETHOUDER KOMT ER AAN!!

Toen de wethoudersverkiezing aan de orde kwam bleek er over de zittende wethouder A. van Rijn weinig verschil van mening. Hij werd met 19 stemnen en 2 blanco gekozen. Gerard van Houwelingen stelde Jan Buis kandidaat. Deze kreeg 12 stemmen. De overige negen stemmen werden uitgebracht op N. Moerman 4, W. Don 2 en 3 blanco. Als derde wethouder werd gekozen W. Don, evenals Van Rijn met 19 stemmen en 2 blanco. Uit de stemmenverhouding is af te leiden dat de S.D.A.P.-fractie consequent is geweest en onverkort de drie wethouders op dezelfde wijze heeft gesteund.

Voorzitter Van Walsum wenste de gekozenen geluk, vooral de heer Buis, die voor het eerst een wethouderszetel innam. Hij waarschuwde dat deze vele desillusies in het college zou ondervinden, omdat hij lang niet al zijn wensen doorgevoerd zou kunnen krijgen. De voorzitter wist er een pluspunt uit te halen door te zeggen dat de raadsleden er des te meer van overtuigd konden zijn dat de voorstellen door B en W meer afgewogen naar de raad zouden komen.

Buis dankte de leden van de raad, vooral die leden die niet behoorden tot de S.D.A.P.-fractie. Hij vond het teleurstellend dat niet meerdere leden van de andere fracties lering hadden getrokken uit de uitslag van de verkiezingen. De S.D.A.P. steeg immers van 2.900 naar 3.800 stemmen, in zetels van 5 naar 7.
Bedoelde fracties wilden de S.D.A.P. buiten het college houden, terwijl de sociaal-democraten hun werk zowel in de raad als in de commissies toch behoorlijk deden. Ondanks de aanwezige weerstand hoopte hij zijn wethoudersfunctie plichtsgetrouw te vervullen. Het behartigen van de belangen van de arbeidersklasse was voor hem nooit een holle frase geweest. Hij hoopte die belangen ook als wethouder te kunnen blijven voorstaan. De liefde voor zijn plaats van inwoning was bekend. Hij was er van overtuigd dat hij daardoor alle waarborgen kon geven dat het algemeen belang niet uit het oog zou worden verloren.

Wethouder Don hoopte en vertrouwde ook met de heer Buis prettig te kunnen samenwerken. Buis bezette rechtmatig de wethouderszetel. Dat nam niet weg dat hij kon begrijpen en ook waarderen dat er leden waren die uit beginselvastheid niet op Buis hadden gestemd.

Moerman vond dat er voor de sociaal-democraten, inclusief de heer Buis, alle reden was tevreden te zijn en eerder dankbaar dat zij deze wethouderszetel hadden veroverd. De leden die niet op Buis hadden gestemd deden dit niet uit wantrouwen.

De Heer zei dat het er niet om ging of aan een grote groep een wethouderszetel werd gegund. Dit was een fractie die zich niet schaarde om de troon van Vorstenhuis en Vaderland. Hij wees op wat er in 1918 was gebeurd, de "revolutie" van Troelstra en op het gebeurde in 1931, de "muiterij" op "De Zeven Provinciën". Hij had zich geërgerd aan de verkiezingsstrooibiljetten.

Den Admirant zei dat van een vertegenwoordiger van de Staatkundig Gereformeerde Partij nooit te verwachten was dat hij zijn stem uitbracht op een sociaal-democraat voor de functie van wethouder. Een S.G.P.-er zou te allen tijde te velde trekken tegen de beginselen van de sociaal-democratie.

Van Minnen, met volle waardering voor de persoon-

van Buis, had niet aan diens verkiezing kunnen meewerken omdat de S.D.A.P. een vernietigend oordeel had uitgesproken over het rechtse college. Bij zijn standpuntbepaling had hij ook overwogen dat de S.D.A.P. de draagster van de Kroon niet kon huldigen als de draagster van het Gezag.

Bagchus vond dat na het niet meer aanvaarden van een herbenoeming door de liberaal A. Hoogerwerf, deze zetel rechtens toekwam aan een sociaal-democraat. Ten overvloedde had hij het hoofdbestuur van de Christelijk Historische Unie geraadpleegd en deze stemde er mee in.

Zo ging Buis te voet op bezoek bij de vele diensten die onder zijn wethoudersportefeuille vielen.

DE RODE FAMILIE, EEN HECHTE BAND

Ook in andere opzichten was 1935 voor de rode familie een bijzonder jaar. Landelijk werd door S.D.A.P. en N.V.V. het Plan van de Arbeid uitgebracht. Een plan ter bestrijding van de grote werkloosheid, o.a. door het uitvoeren van grote werken.
Plaatselijk kreeg de rode familie de beschikking over een eigen editie van het Rotterdamse sociaal-democratische dagblad "Voorwaarts": het Vlaardings Volksblad. Vanaf 1920 was er al op aangedrongen, maar toen er in Vlaardingen 1500 abonnees waren geteld werd in 1935 deze wens eindelijk vervuld.

Het eerste nummer verscheen op 30 april 1935. Jan Buis, Jan Barendregt, Janus Borsboom (voorzitter van de Vlaardingse Bestuurders Bond) en Gerard van Houwelingen haalden herinneringen op uit het verleden en wensten het blad een goede toekomst.

Op donderdag 2 mei stond er een uitgebreid verslag van het 1-meifeest. Het was een "schoon en bezielend" meifeest. De 1-meibetoging telde ruim duizend deelnemers. 270 kinderen wandelden 's morgens naar het Sterrenbos in Schiedam. 's Middags waren er 400 kinderen bijeen in de tuin van het Volksgebouw. 's Avonds werden er vóór het vertrek van de meistoet vóór het Volksgebouw aan de Schiedamseweg zeven kleurige vlaggen onthuld. Onder leiding van Chris van Beek zong De Stem des Volks het "Vaandellied" en "Heil u vaandel van de arbeid".

Een aantal leuzen werd meegedragen met de volgende teksten:

Wij verlangen een betere werklozenzorg
Medezeggenschap en socialisatie
40-urige werkweek
Uitvoering van grote werken
Esperanto, de wereldtaal
Wordt abonnee op "Voorwaarts"

Het avondprogramma in De Harmonie omvatte o.a. een vertolking van de Strijdliederenfantasie door de arbeiders muziekvereniging "Voorwaarts" en door de gemengde arbeiderszangvereniging "Stem des Volks". De Nederlandse Arbeiders Sport Bond beeldde een tableau uit: "Op voor 't socialisme". De Arbeiders Jeugd Centrale bracht het spreekkoor: "Lied van Ellende en Mobilisatie".
De mei-rede werd uitgesproken door Brautigam, 2e Kamerlid en voorzitter van de Centrale Bond van Transportarbeiders, met als titel:

"De regering Colijn is een ramp voor het land"

Als voorzitter van de S.D.A.P. sloot Jan Buis de bijeenkomst: "We prijzen ons gelukkig de gidsen te mogen zijn naar die toekomstige lente: De dag dat gans 't volk ons vaandel zal verenigen zal éénmaal komen." De viering van de eerste mei was een goede aanloop tot de eerder aangehaalde gemeenteraadsverkiezingen.

Aan het einde van deze maand ontpopte Buis zich als Jan de Bedelaar. In die functie deed hij een oproep tot financiële steun aan de geregistreerde leden van de rode familie. Onder het motto "Wij zijn paraat" werd bij 700 adressen op 31 mei De Rode Bedelzak bezorgd. Op 4 juni waren er al 550 gevuld opgehaald. Het begeleidend briefje luidde:

"Bedel bij vrienden, kennissen, buren en familie
Geen guldens, dan maar kwartjes
Geen kwartjes, dan maar dubbeltjes
Geen dubbeltjes, dan maar koper
En die het niet in de zak wil doen
En iets extra's in zijn hoofd heeft:
Mijn adres is Hoogstraat 144-146.
U heeft daar vrij entree."

Een prachtige typering hoe de verkiezingsstrijd werd gevoerd.
Het eerder vermelde feit dat op 26 juni de S.D.A.P. de grootste partij werd, werd op 1 juli met een strijdlustige feestelijke bijeenkomst gevierd in de tuin van het Volksgebouw. Jan Buis hield er een gloedvol betoog. In het Vlaardings Volksblad was de uitspraak van Buis te lezen "Onze tegenstanders hebben van onze propaganda de "kouwe koors" gekregen."

Het wethoudersschap was Buis op het lijf geschreven. Het werd menigeen snel duidelijk dat deze rasechte Vlaardinger en doorgewinterde sociaal-democraat niet alleen goed van de tongriem gesneden was, maar ook bereid en in staat veel werk te verzetten.
Naarmate hij daadwerkelijk verbeteringen voor de stad en zijn bevolking tot stand bracht, groeide de waardering en leek Buis een vaste plaats in het college te gaan innemen. De samenwerking binnen dit college liep ondanks de schermutselingen in het verleden prima. Het drietal wethouders had weliswaar een verschillende levensovertuiging, maar wat hun oorspronkelijke beroep betrof, konden alle drie zeggen kuiper geweest te zijn.
Dankzij Buis en zijn fractie kreeg Vlaardingen toch een wat meer vooruitstrevend gezicht.
Als wethouder kreeg Buis de verantwoordelijkheid voor de afdeling Gemeentewerken, de Dienst voor Maatschappelijk Hulpbetoon en de Reinigings- en Ontsmettingsdienst.

Gemeentelijke Dienst voor Sociale Zaken voor het kantoor Dayer 2. Op de trap van links naar rechts: C.M. de Jongh, J. van der Gaag, G.F. Don, P. van Dorp, H. van den Berg, L.C. Kop, mej. A.G. de Hullu, W. Boog en W. Boender. Staand van links naar rechts: J. Simons, J.C. Don, M. van Bodegom, J. Hoogendijk, T. van Beek en H. Drop

Het trof bijzonder dat in het jaar van zijn aantreden landelijk juist het Plan van de Arbeid werd gelanceerd. De achtergrond van dit plan was de werkloosheid te bestrijden door het uitvoeren van grote werken en dat paste precies in het straatje van Buis.
Vanwege zijn belangstelling voor financiën wist hij dikwijls uit bepaalde grote projecten dubbel profijt te halen. Een voorbeeld is de havenbeschoeiing. Zo onge-

veer een kilometer lange houten beschoeiing werd vervangen door basalt. De werkgelegenheid was hiermee gebaat, maar het resultaat was tevens dat het onderhoud tot een minimum werd teruggebracht.

Jan van Plan is in zijn nopjes,
Jan van Plan is in zijn sas,
Omdat de opkomst uit zijn woonplaats,
In Schiedam geweldig was.
Acht en vijftig stoere werkers
Waren in het Volksgebouw,
't Waren heus alleen geen mannen,
Naast de man was daar de vrouw.

Iedereen was opgetogen
Over wat de spreker zei,
Onder het naar huis gaan was 't:
„Zeg eens makker, wat doe jij?"
Ik? Ik maak vandaag nog plannen,
'k Ben 'n Vrijdag weer present.
'k Ga een beetje colporteren,
Met dat blaadje van drie cent.

Ja, zo zou het moeten wezen,
Kameraden, dan is 't goed.
Als een ieder naar zijn krachten
Voor het Plan zijn aandeel doet.
Kameraden, met z'n allen,
Maken wij de wereld rood,
Laat de krijgstrompetten schallen
Werk met „Vrijheid Arbeid Brood".

Een ander voorbeeld. "Voor stadsschoon schromen wij niet in de beurs te tasten" riepen de sociaal-democraten. "Want schoonheid en gezondheid is er voor iedereen." Die kreet werd al snel waar gemaakt. Toen Buis aantrad was het Hof in feite het enige park, begrensd door de Hogelaan. Aan weerszijden van het Hof kwamen er snel het Oranjepark en het Hertenkamp. Een prettig punt was ook dat deze aanleg de gemeente weinig kostte, want het overgrote deel werd door het Rijk betaald.
Buis wist medewerkers goed te stimuleren, delegeren was overigens ook een sterke kant van hem. Zo ging de plantsoenendienst aan het werk om overal in de stad, waar enigszins mogelijk plantsoenen en verdere verfraaiingen aan te leggen. Ook straten en trottoirs werden in het verbeteringsproces opgenomen.

Dat algemene waardering niet altijd omgezet wordt in zetelwinst lieten de verkiezingen van 1939 zien. De S.D.A.P. verloor 1 zetel en viel terug op 6. De C.H.U. herstelde het verlies van 1935 en kwam eveneens op 6 zetels, zij het dat de S.D.A.P. ongeveer 100 stemmen meer kreeg. Met eenzelfde zetelaantal bleef zij nog net de grootste partij.

Na de vóór-mobilisatie op 24 augustus van hetzelfde jaar werd op 28 augustus de algehele mobilisatie voor land- en zeemacht afgekondigd. De "oude" gemeenteraad had toen juist zijn laatste vergadering. Om de leden van de raad in de gelegenheid te stellen te luisteren naar de radio-rede van H.M. de Koningin werd in de raadszaal een "luidspreker" opgesteld.
De geplande festiviteiten voor de verjaardag van Koningin Wilhelmina op 31 augustus werden afgelast.

Het zou niet lang meer duren of ook voor Nederland was de oorlog een feit. In het kader van dit artikel heeft het weinig zin de verrichtingen van de gemeenteraad na 10 mei 1940 te volgen. Al snel werd deze door de bezettende macht buiten spel gezet. Het college van B en W hield nog wel enkele bevoegdheden, maar ook dit zou niet lang meer duren. Toen ook de burgemeester nog werd vervangen, was de gelijkschakeling min of meer een feit.

Wel is het zinnig te memoreren hoe de rode familie reageerde op de komst van het Hitleriaanse bewind, waarop men niet was voorbereid met een draaiboek waarin stond vermeld hoe gehandeld zou moeten worden. Vanaf het eerste optreden van de Nazi's in Duitsland en afgeleid daarvan de opkomst van de N.S.B. in Nederland was het verderfelijke systeem te vuur en te zwaard bestreden door de sociaal-democratische pers, vooral in het wekelijkse colportageorgaan "Vrijheid, Arbeid, Brood".

Gemeentelijke Volkscredietbank voor het pand Markt 43. Van links naar rechts: C.M. de Jongh, mej. T. Boon?, C. Molenaar, K. Spanjersberg en L. Bolderheij

De A.J.C., de Arbeiders Jeugd Centrale, in 1918 opgericht door de S.D.A.P. en het Nederlands Verbond van Vakverenigingen, bleef in die bestrijding zeker niet achter. In de periodieken van de A.J.C., zelfs in de uitgaven voor de groep van 12- tot 16-jarigen, De Wiekslag genoemd, werd de ware aard van het Nazidom keer op keer besproken.
Het was duidelijk. De Rode Familie en dus ook de A.J.C. had met de komst van de Nazi's afgedaan. De eerste activiteit was dan ook de vernietiging van het adressen-systeem. Wel was er enige wrijving over het al of niet voor nog één keer houden van een afscheidsbijeenkomst. De meeste bestuursleden van de A.J.C. waren tegen. Niettemin werd het vertrek van één van de meest geliefde kaderleden naar elders aangegrepen om in juni 1940 een daverende bijeenkomst te houden in de zo vertrouwde Muziekzaal van het Volksgebouw. Gelukkig liep het goed af.

In een meer uitgebreide vorm werd het bovenstaande eerder vastgelegd voor een landelijke geschiedschrijving over de A.J.C. rond de oorlogsjaren 1940 - 45. Deze werd mede gebaseerd op de indrukken van de A.J.C.-ers van toen. Mijn vriend Coos van IJperen was daar ook bij en schreef in dat kader over een gebeurtenis die zich vlak na de capitulatie afspeelde. Volgens mij is dit een zo goede weergave van de sfeer in die onzekere dagen dat ik het hierna onverkort laat volgen.

"In ons gezin waren vijf kinderen lid van de A.J.C. en mijn vader was o.a. secretaris van de plaatselijke afdeling van de S.D.A.P.
Kort na de overgave moet er bij hem een brief zijn binnen gekomen met de opdracht de ledenadministratie en andere archiefstukken, die de belangstelling van de bezetter zouden kunnen hebben, te vernietigen. Vanaf dat moment heerste er een ongekende activiteit in ons huis en werd er koortsachtig gezocht naar allerlei "gevaarlijke" stukken.
Mijn vader ging daarbij zo ver om te verordenen dat alles wat maar naar de A.J.C. riekte ook moest verdwijnen.
En daarmee kwamen onze blauwe kielen, rode dassen, foto's en maandbladen terecht in één van de talloze dozen die voor verbranding werden klaar gemaakt.
De verzameling bleek uiteindelijk zo omvangrijk dat er een handkar moest worden gehuurd. Tot overmaat van ramp werd ik, een 13-jarige Rode Valk, aangewezen om te helpen die kar naar de Gemeentelijke Reiniging aan de Hoflaan te duwen. Daar heb ik, niet begrijpend, verbijsterd staan kijken hoe onze kostbaarheden een prooi van de vlammen werden.
Pas na de oorlog heb ik mijn vader durven vertellen dat ik, terwijl hij, ten prooi aan hevige emoties, druk bezig was met het verbranden, een rode halsdoek en enkele foto's had achter gehouden.
Zijn raadselachtige glimlach bij deze ontboezeming heb ik pas begrepen na zijn overlijden. Toen vond ik n.l. de handgeschreven jaarverslagen van de S.D.A.P. van ver vóór 1940, overgenomen van zijn voorganger Arie Pleijsier en door mijn vader zuinig bewaard.
Ook hij had kennelijk niet van alles afstand kunnen doen."

Jaap van IJperen verdient posthuum hulde voor het bewaren van die waardevolle jaarverslagen. Thans aanwezig in het Stadsarchief waren deze voor mij een prima bron van informatie.

Omdat Jan Buis erbij betrokken was mag in dit artikel niet ontbreken dat op 4 mei 1942 de "Grüne Polizei" bevel gaf over het gehele land 460 gijzelaars op te pakken. Vlaardingen bleef hiervoor niet gespaard. Maandag 4 mei om zes uur 's morgens werd het hoofd van de luchtbescherming Th.A.A. Werner door rechercheur Landzaad van zijn bed gelicht. Hetzelfde gebeurde met J. Buis, A. Hoogerwerf, Ds. Hubeek,

J.J. Kolpa, directeur Gemeentewerken en hr. de Jong, secr. Armenraad. Tekenend voor de gezagsverhoudingen is het feit dat burgemeester M.C. Siezen pas gebeld werd toen het gezelschap blijkbaar voltallig was. Hij kon nog juist afscheid nemen van zijn burgers, want om 8 uur werden de 6 gijzelaars in een overvalwagen overgebracht naar Rotterdam. Nog diezelfde dag, om 5 uur werden de Vlaardingers met nog meer gijzelaars onder strenge bewaking van de groene politie vervoerd naar het Brabantse St. Michielsgestel.
Twee weken daarna, op 18 mei, werd het feit wereldkundig gemaakt met de mededeling dat een aantal personen als gijzelaars in arrest was gesteld omdat aan te nemen was dat zij het eens waren met de aanstichters van complotten tegen de veiligheid van de bezettende macht.
Dat zij inderdaad met hun leven borg stonden bleek in augustus 1942 toen op 15 augustus 5 gijzelaars werden doodgeschoten. Aanleiding daartoe was een aanslag op 10 augustus op een spoortrein van de Duitse Weermacht in Rotterdam, waarvan de daders zich vóór 14 augustus niet hadden gemeld.
In december 1942 werden de heren Werner, Buis en Hoogerwerf vrijgelaten. De heren Hubeek en Kolpa in januari 1943, terwijl de heer de Jong in krijgsgevangenschap werd overgeplaatst.

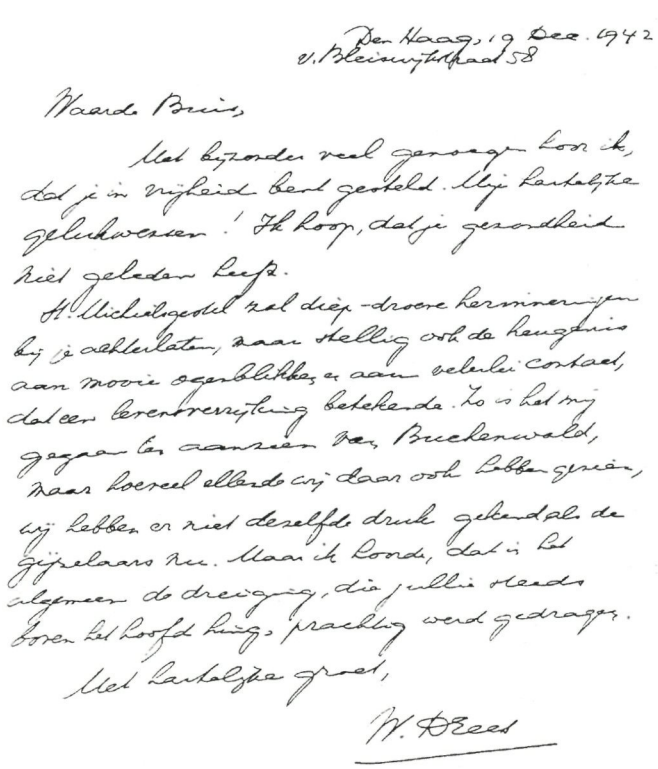

Na de bevrijding in mei 1945 kwam de politiek weer aan de macht. Er werd een nood-gemeenteraad geformeerd, vrijwel in een gelijke samenstelling, zoals deze er aan het begin van de oorlog uitzag. Burgemeester Siezen werd in ere hersteld.

De eerste gemeenteraadsverkiezing na de bevrijding vond plaats op 26 juli 1946. Inmiddels waren in Vlaardingen de S.D.A.P. en de C.D.U., de Christelijke Democratische Unie, gefuseerd, samen vormend de Partij van de Arbeid, de P.v.d.A. In een verkiezingsmanifest werd Jan Buis als nummer 1 van lijst 1 aangekondigd als "de oude vertrouwde aanvoerder van de Vlaardingse arbeiders".
Heel optimistisch werd Jan Buis met zijn elftal aangeprezen met de leus: Maak met hem het dozijn vol. De in hoefijzervorm gegoten pasfoto's van elf mannen en 1 vrouw bracht geen geluk, want het aantal zetels dat de P.v.d.A. verwierf bleef steken op 10, overigens een achtenswaardig aantal op een totaal van 27 raadszetels. Tot wethouders werden gekozen Jan Buis en Teun de Bruijn.
Ik onthoud mij er van deze opbouwperiode te beschrijven. Als loco-burgemeester droeg Jan Buis de ambtsketen in 1946 over aan de nieuwe burgemeester Mr. J. Heusdens. De schijnwerper opnieuw op Buis richtend komen we bij de verkiezingen op woensdag 22 juni 1949. Hoewel hij inmiddels 65 jaar was geworden was Buis wederom de lijstaanvoerder van de P.v.d.A. Op die leeftijd riep dat vragen op en inderdaad werd de vraag gesteld en in een stroom van woorden door Buis beantwoord.

"Waarom? Doodgewoon omdat ik me nog fit voel en helemaal niet oud. Mijn gezondheidstoestand is zelfs veel beter dan drie jaar geleden. Toen bestond er eigenlijk meer aanleiding om mij terug te trekken dan nu. En dan: er wacht nog zoveel werk en de laatste jaren was het werken een lust. Vergeet niet, dat ik vanaf 1917 met een onderbreking van drie jaar in de oorlog, het raadswerk doe en dat het een levenstaak

voor mij is. Twee en dertig jaar heb ik deel uitgemaakt van de raad en nu begint de laatste ronde van dit werk. Moeilijk is het dikwijls geweest, maar toch..."
Dit antwoord komt uit het verkiezingsnummer van de P.v.d.A. met als titel Vlaardingen Vooruit, het motto waarmee de P.v.d.A. de verkiezingen in ging.

De uitslag was voor de P.v.d.A. zeer bevredigend. Ze steeg van 10 naar 11 zetels. De Christelijk Historische Unie hield haar 7 zetels, de Katholieke Volks Partij steeg van 2 naar 3. De V.V.D. bleef gelijk met 1 zetel, in 1946 nog op naam van de Partij van de Vrijheid. De Anti-Revolutionairen bleven op 4 staan en de Staatkundig Gereformeerde Partij behield haar zetel. De Communistische Partij Nederland die voor het eerst in 1946 met 2 zetels in de raad verscheen haalde in 1949 de kiesdeler niet en mocht deze na drie jaar al weer vaarwel zeggen.

De toen volgende periode werd inderdaad de laatste ronde van Buis. De stad maakte een enorme groei door. Rond Vlaardingen werd veel bedrijvigheid aangetrokken. De woningbouw moest gelijke tred proberen te houden om alle werkers te kunnen huisvesten. Ondanks Buis, die o.a. de verantwoordelijkheid voor Huisvesting kreeg, bleek dit voorlopig een onmogelijke opgave.
Het inwoneraantal steeg echter wel zodanig dat het aantal raadszetels in 1953 verhoogd werd van 27 naar 31. Ook na het afscheid van Buis bleef de P.v.d.A. goed in de running. Van de méér-zetels gingen er 2 naar de P.v.d.A., 1 naar de V.V.D. en 1 naar de A.R. De overige partijen bleven gelijk aan 1949.

EERBETOON AAN EEN STRIJDBAAR MAN

De afsluiting van een prachtige staat van dienst voor de gemeente Vlaardingen en in het bijzonder voor de arbeidersbeweging zou niet in volle glorie kunnen plaats vinden. Het juiste moment zou de laatste raadsvergadering, op 31 augustus 1953, zijn. Buis kon deze niet meemaken wegens opname in het ziekenhuis.
De raad besloot tot het instellen van een ere-penning, wegens grote verdienste voor de stad te verstrekken aan personen en instellingen. Met algemene instemming ging de raad er toe over de eerste penning in goud uit te reiken aan Jan Buis vanwege zijn grote betekenis voor Vlaardingen gedurende een heel lange periode.

Zijn 30-jarig lidmaatschap van de raad werd al eerder bekroond met de ere-titel Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. De P.v.d.A. besteedde aandacht aan dit feit op 5 januari 1948 met een huldigingsavond in "De Harmonie".

Centraal Bureau voor Huisvesting. Staand: A. van Beijeren, I.J. de Bruijn, mej. N.B. van Zeventer, M. Bot, mej. L.M. van der Zwan, P. Gardenier en A. van Teijlingen. Zittend: W.P. van Leeuwen, mej. L. Spruijt, P. van den Broek, M.J. Elderson en G. Noordhoek.

Sociale Raad (voormalig Armbestuur): van links naar rechts: C. van Selm, W.P. Droog, mej. T. Maat, C.M. de Jongh, L. Quak, J.H. van Dam, J.A. Florijn en mej. W. Borsboom.

De S.D.A.P. huldigde Buis in 1934 met zijn 25-jarig bestuurslidmaatschap van de afdeling Vlaardingen met een oorkonde voor "Erkenning van verdienste".

Het lag voor de hand dat bij de afsluiting van een zo enerverende en betekenisvolle dienst aan de gemeenschap de Vlaardingse Arbeidersbeweging niet wilde achterblijven. Er werd een Huldigingscomite-Jan Buis opgericht met Siem Barendregt en Teun de Bruijn als promotors. Begin juli werd al gestart.
Zoals bekend, was Buis niet gesteld op een persoonlijk cadeau, dus werd er gedacht aan een gedenkplaat, monumentje of iets dergelijks.
Het eerste idee werd uitgewerkt door illustrator Cor van Kralingen, die een schets maakt van een fontein in het Oranjepark van ca. 180 cm. hoog, uit te voeren in brons en natuursteen, waaruit "kinderen kunnen drinken en een fles kunnen vullen". Het tweede idee was een borstbeeld of gedenkplaat in of aan het Volksgebouw. In verband met de ziekte van Buis besloot het comité op 29 augustus 1953 de werkzaamheden voorlopig op te schorten.
Het huldigingscomité liet op 1 september 1954 weten: "Buis is weer de oude", maar hoe het ook zij, geen van de eerder gelanceerde ideeën werd gerealiseerd. Uit het betreffende dossier blijkt wel dat men op 23 november 1956 besloot het huldigingscomité-Jan Buis op te heffen en tegelijkertijd de ontvangen bijdragen over te hevelen naar de penningmeester van de P.v.d.A. met de opdracht deze te storten in een in te stellen "Jan Buis-verkiezingsfonds". Aldus besloten blijft de naam van Jan Buis tot in lengte van jaren in dit fonds voortleven.

Voor de afronding van zijn politieke loopbaan wilde ik oorspronkelijk een paar zinnen wijden aan de vele punten die Buis zo waardevol heeft gemaakt voor Vlaardingen. Bij nader inzien geloof ik een goede verwoording hiervoor gevonden te hebben van een "buitenstaander" in het gedicht van Nacky N. Mulder ter gelegenheid van de verjaardag van Jan Buis op 15 oktober 1953.

JANNEN

't Scheelt zo'n beetje twintig jaren,
Maar het is een klinkend feit
Onze goede Ome-Jannen
Die zijn aardig bij de tijd!
Negentig werd Jan van Zutfen
Zeventig werd onze Buis,
Zeventig en op zijn jaardag,
Na z'n ziekbed, net weer thuis,
Vlaardingen en Buis, twee namen,
Ze zijn wel niet even oud,
Doch ze klinken in de volksmond,
Allebei nogal vertrouwd.....
Vlaardingen, de plaats die eertijds
Van de kantjes heeft geleefd,
Weet dat Ome Jan de kantjes
Hier niet afgelopen heeft!
Ome Jan het allerbeste,
Wensen Jan en Alleman.
En met uw gezondheid dit nog:
Spoedig maar weer boven Jan!

Op het moment dat de oude raad afscheid nam van Jan Buis kwam op 1 september '53 opnieuw een Buis in de raad. Weer een Jan maar met de toevoeging Cornelis. Deze Jan verliet de stad echter in 1960.
H.K. van Minnen nam als loco-burgemeester in de raadsvergadering van 10 november 1960 afscheid van J.C. Buis met de vaststelling dat de naam Buis nu echt uit de Vlaardingse raad was verdwenen.
De Loco vergeleek het vertrekkende raadslid met een bepaald soort wilde roos: "Hij prikt, hij steekt, hij groeit vrij wild, je komt er moeilijk over heen, het is een rode roos, een open roos die z'n hart laat zien. Hij is ook een roos met bottels en de jam daarvan zit vol vitaminen." Deze beeldspraak luidde dus de naam Buis uit, althans uit de raad.

Bestuur Cooperatie De Voorlooper.
V.l.n.r. zittend: A. Schilder, C. Bos, A.Th.A. van Berkel,
C.A. v.d. Weyden, J. Buis, G. van Houwelingen.
Staand: A. Burgerhout, K. Hoogerwerf, S.K. Bravenboer,
C. de Vries, G. v.d. Lee, P. Beyer, A. Boender.

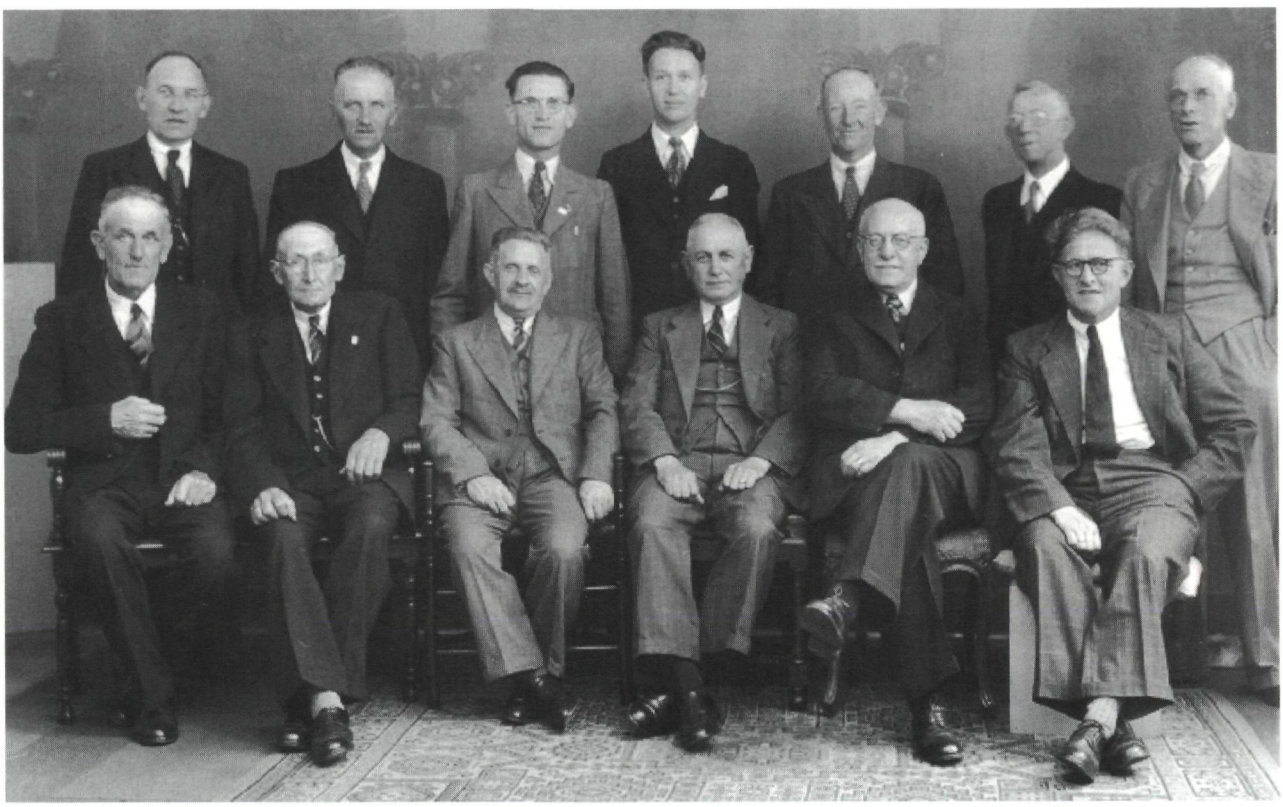

MIJN LEVEN WAS DIENEN

De bijzondere plaats die Jan Buis gedurende 39 jaren in de coöperatieve beweging van Vlaardingen heeft ingenomen werd op de algemene ledenvergadering van "De Voorlooper" in vele bewoordingen nog eens onderstreept. Als bekroning van het afscheid, op 2 mei 1958, bood de secretaris A.Th.A. van Berkel aan Buis het erevoorzitterschap aan "als uiting van de hoogste waardering voor zijn jarenlange voortreffelijke leiding".
Het personeel bood een geschenk aan, waaraan alle afdelingen van het bedrijf hadden meegewerkt, n.l. een door de bakkerij vervaardigde "fruitmand" gevuld met marsepein-fruit van de banketbakkerij, artikelen uit de kruidenierswinkels, een lint in de coöperatieve kleuren van de manufacturenafdeling en een garnering met eierkolen en anthraciet van de afdeling brandstoffen.

Als besluit van het verhaal over het openbare leven van Jan Buis is het goed zijn eigen reactie bij het neerleggen van deze laatste functie te plaatsen.
- Zeer verheugd bleek de heer Buis te zijn met de hem aangeboden geschenken, hoewel hij er in het algemeen bepaald iets tegen heeft om gehuldigd te worden. Blij was hij met het symbolische geschenk van het personeel, dat hem de gelegenheid bood nog eens te wijzen op de voortreffelijke geest, die er steeds heeft geheerst. Dat blijkt o.a. uit het jarenlange dienstverband van de bedrijfsleiders en een aantal andere personeelsleden.
Met liefde aanvaardde hij het ere-voorzitterschap.
De heer Buis vond het prettig te kunnen bogen op een goede samenwerking en het vertrouwen dat hem in deze vele jaren was geschonken.
De laatste woorden die de heer Buis in deze vergadering sprak, typeren het best waarom hij al zijn werk in het maatschappelijk leven heeft verricht, n.l. "Ik heb mijn leven gegeven om de klasse te dienen, waaruit ik ben voortgekomen." -